

Dr hab. Piotr Duchliński, prof. UIK
Katedra Etyki Ogólnej i Stosowanej
Instytut Filozofii Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
Szkoła Doktorska
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie.

Kraków, 9.11.2023.

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Krzysztofa Flisa OFMConv, *Filozofia Gilberta Keitha Chestertona. Próba rekonstrukcji*, napisanej na seminarium naukowym z teorii poznania pod kierunkiem prof. dr hab. Jacka Wojtysiaka w Instytucie Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Adnotacja

Podstawę formalną przygotowania niniejszej recenzji stanowi pismo Rady Naukowej Instytutu Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła w sprawie dokonania recenzji rozprawy doktorskiej Ojca mgra. Krzysztofa Flisa. Podstawą merytoryczną oceny jest przedłożona praca doktorska pt. „*Filozofia Gilberta Keitha Chestertona. Próba rekonstrukcji*”, napisana pod kierunkiem Prof. dr hab. Jacka Wojtysiaka.

Mgr Flis przedstawił do oceny dysertację doktorską, która zakresowo mieści się w obszarze nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia. W ramach filozofii plasuje się ona w takich subdyscyplinach filozoficznych jak: metafizyka, epistemologia oraz filozofia współczesna. W pracy nie były podejmowane zagadnienia z innych obszarów wiedzy.

W swojej recenzji jednoznacznie rozstrzygnę, czy rozprawa doktorska Ojca mgra. Flisa spełnia ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obszarze nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia.

Ogólna charakterystyka rozprawy doktorskiej

Praca przedstawiona do oceny jest zwartym opracowaniem poświęconym analizie filozofii Gilberta Keitha Chestertona. Wybór tematu należy pozytywnie ocenić. Chestertona myśl, czy syntezy filozoficzne przedstawiające jego wizję chrześcijaństwa, człowieka i świata oraz jego filozoficzne refleksje dotychczas nie doczekały się pogłębionych badań naukowych.

Recenzowana rozprawa liczy 217 stron. Strukturalnie została podzielona na: wstęp, siedem rozdziałów, zakończenie, bibliografię, oraz streszczenie w języku polskim i angielskim. We wstępie doktorant przedstawia problem badaczy, formułuje cele oraz opisuje metody przy pomocy, których zamierza zrealizować wytyczone cele badawcze. W rozdziale pierwszym przedstawia kontekst biograficzny i sylwetkę Chestertona. Opisuje wpływy filozoficzne i światopoglądowe, które determinowały jego poglądy. Dokonuje także metaprzekładowej charakterystyki filozofii Chestertona. W rozdziale drugim doktorant skupił się na rekonstrukcji zawartej w pismach angielskiego pisarza, epistemologii i metafizyki. W rozdziale trzecim doktorant prezentuje poglądy z zakresu teologii naturalnej, natomiast w rozdziale czwartym przedstawia filozofię religii Chestertona. W rozdziale piątym znajdujemy charakterystykę filozofii dziejów. Rozdział szósty poświęcony został zagadnieniom należącym do filozofii człowieka. Ostatnia część dysertacji dotyczy problematyki etycznej, w sposób szczególny etyki społecznej i politycznej. Rozprawę zamyka zakończenie, w którym autor podsumował wyniki prowadzonych badań naukowych.

Przedmiotem analiz doktoranta są teksty (książki i artykuły) Chestertona pochodzące z różnych okresów jego twórczości oraz opracowania (aprobowane i krytyczne) komentatorów (angielskich i polskich) omawiających poglądy angielskiego autora. Przedstawione analizy to streszczenia i parafrazy poglądów Chestertona, wspomagane przez zabiegi klaryfikacji znaczeniowej terminów. Autor stosuje też interpretację dopełniającą, która bazuje na pracach wybranych filozofów.

Praca ma charakter rekonstrukcyjno – sprawozdawczy z elementami krytycznej dyskusji, bez wyraźnych propozycji autorskich interpretacji, które np. rozwijałyby filozoficzne poglądy Chestertona.

Recenzowana praca, w mojej ocenie jest rozprawą o filozofii Chestertona a nie z filozofii Chestertona. Nachylenie metaprzekładowe dominuje w całości rozprawy. Przypisy mają charakter informacyjny zawarte w nich informacje dopełniają i problematyzują narrację zawartą w tekście głównym rozprawy. Doktorant zamieszcza w nich wypisy z oryginalnych dzieł Chestertona, których tłumaczenie znajdujemy w tekście głównym.

Zalety rozprawy doktorskiej

1. Wstęp skonstruowany częściowo poprawnie. Temat badań naukowych określony precyzyjnie, sformułowane hipotezy badawcze jasno wyartykułowane, opis metodyki badawczej poprawnie przedstawiony, podział zagadnień na poszczególne rozdziały i paragrafy

został przeprowadzony w sposób nie budzący poważniejszych zastrzeżeń, aczkolwiek nasuwający określone wątpliwości. Wskazanie na źródła, z których doktorant korzystał podczas pisania pracy, jest właściwe. Aprobując należy ocenić również zakończenie pracy, w którym doktorant przeprowadził dosyć staranne podsumowanie przeprowadzonych badań naukowych.

2. Zamieszczone w rozprawie badania naukowe są interesujące i nowatorskie. W języku polskim brakuje monografii, która w sposób syntetyczny omawiałaby poglądy filozoficzne Chestertona. Angielski autor ma ciekawe poglądy, które mogą inspirować wielu katolików. Jego ortodoksyjny światopogląd stanowi pewną formę racjonalizacji wiary. W dobie różnych sporów toczących się między teistami a antyteistami, przybliżenie czytelnikom poglądów Chestertona uważam za zasadne i ważne z punktu widzenia nie tylko naukowego ale również światopoglądowego.

3. Doktorant zasadniczo poprawnie zrekonstruował poglądy Chestertona. Uczynił to w sposób wyważony i skrupulatny. Bazował na źródłach, samodzielnie interpretował teksty. Wykazał się dobrą znajomością problemów poruszanych przez Chestertona. Uwzględnił różne perspektywy w rekonstrukcji jego poglądów. Na uwagę zasługuje próba systematycznego uporządkowania poglądów Chestertona w kluczu najważniejszych dyscyplin filozoficznych. Uporządkowanie jest poprawne, zachowuje klasyczny sposób podejścia do rekonstrukcji poglądów, czyli zaczynamy od metafizyki i epistemologii a na etyce kończąc.

4. Generalnie podzielam poglądy doktoranta dotyczące metafizycznej charakterystyki poglądów filozoficznych Chestertona. Ma on rację kiedy pisze, że jest to typ filozofii światopoglądowej o charakterze wyraźnie katolickim. Filozofia ta opiera się na intuicji, zasadach zdrowego rozsądku oraz różnych typach argumentacji nieformalnych. Filozofia Chestertona ma także walory perswazyjne, jej celem było przecież dotarcie do szerokich mas odbiorców zainteresowanych ortodoksyjnym światopoglądem katolickim. Uważam, że doktorant poprawnie uchwycił metody badania przy pomocy, których angielski autor próbował uzasadniać formułowane tezy filozoficzne.

5. Zaletą dysertacji jest słaby krytycyzm. Doktorant nie tylko referuje poglądy angielskiego autora ale gdzieś tam wchodzi z nim z polemikę. Są to oczywiście drobne polemiki, które jednak pokazują, że doktorant posiadał kompetencję do krytycznego myślenia, której, w moim przekonaniu, nie do końca wykorzystuje.

6. Język dysertacji jest jasny i komunikatywny. Praca została napisana dobrą polszczyzną. Dysertacja nie jest przeciążona filozoficznym żargonem. Autor starał się referować metaforyczne i poetyckie treści posługując się w miarę prostym (jednakże nie

uproszczonym) językiem, który jest łatwy w odbiorze. Autor utrzymuje kontrolę nad logiką prowadzonej narracji. Wywód jest zdecydowanie płynny. W trakcie lektury rozprawy stopniowo nabywa się przekonania, że jej autor dba o spójność narracji, trzyma się głównej osi rekonstrukcji problemów badawczych, unika niepotrzebnych dygresji, które odwracałyby uwagę czytelnika od głównej linii rekonstrukcji. Przedstawiona narracja jest, moim zdaniem, przekonująca. Praca nie jest przecytowana. Zamieszczone cytaty są trafnie wkomponowane w prowadzoną narrację. Aby zobrazować sposób myślenia Chestertona, doktorant przytacza niekiedy dłuższe passusy jego wypowiedzi, które następnie poddaje przekonującej interpretacji. Uważam, że jest to rzetelny sposób przeprowadzania rekonstrukcji na tekstach autora, które są metaforyczne, niejasne a przez to dopuszczają różne interpretacje. Oddanie głosu autorowi uzmysławia czytelnikowi z jakimi problemami interpretacyjnymi musiał mierzyć się doktorant. Od strony warsztatowej nacisk jest położony przede wszystkim na analityczną rekonstrukcję (parafrazę) poglądów Chestertona.

7. Tekst rozprawy powstał na bazie hermeneutycznej analizy źródeł pisanych. Teksty angielskiego autora nie należą do łatwych. Praca nad nimi wymaga sporej uważności i determinacji. Z tego zadania doktorant wywiązał się dobrze. Przyswoił sobie umiejętności streszczania i parafrazowania tekstów o dużym poziomie metaforycznego skomplikowania. W rekonstrukcji poglądów filozofów wspomagał się oczywiście różnymi komentarzami napisanymi w języku polskim oraz angielskim. W swojej dysertacji uwzględnił wszystkie znaczące prace, które były konieczne do jej napisania. Korzystał przy tym, co jest bezwzględnie zaletą rozprawy z książek i artykułów napisanych w języku angielskim. Podejmował się także samodzielnego tłumaczenia niektórych fragmentów prac Chestertona. Doktorant uchwycił – jak się wydaje – samą istotę koncepcji Chestertona i przedstawił to w taki sposób, który zasługuje na docenienie.

Podsumowując powyższe jednoznacznie stwierdzam, że rozprawa Ojca mgra. Flisa została napisana w duchu autentycznej pasji badawczej. Moja całościowa ocena recenzowanej pracy jest pozytywna. Doktorant jest dobrze odczytany w literaturze przedmiotu, zwłaszcza tej dostępnej w języku polskim i angielskim. Rozprawa pokazuje, że potrafi on trafnie formułować problemy badawcze i rozwiązywać je za pomocą określonych metod badawczych właściwych dla obszaru nauk humanistycznych. Dysponuje umiejętnością formułowania krytycznych uwag pod adresem rekonstruowanych poglądów. Okazjonalnie potrafi podejmować krytyczną dyskusję z wybranymi tezami głoszonymi przez Chestertona.

Wady rozprawy, kwestie polemiczne i dyskusyjne

1. Oprócz wyżej wymienionych pozytywnych atrybutów rozprawy, wstęp zawiera pewne uchybienia. Brakuje precyzyjnego opisu metodologii badań oraz streszczenia poszczególnych rozdziałów. Stąd moje pytanie na czym polega metoda rekonstrukcji poglądów Chestertona? Jakie metody cząstkowe wchodzą w skład tej rekonstrukcji?

2. W odniesieniu do poglądów Chestertona doktorant używa wyrażania „system”, nie wyjaśnia jednak co przez to rozumie. Co to znaczy, że filozofia ma charakter systemowy? Czy naprawdę Chesterton stworzył system? Czym w ostateczności jest jego filozofia; koncepcją, wizją, promowaniem pewnego ortodoksyjnego obrazu świata? Nie sądzę, aby była to teoria, gdyż ta kwalifikacja metodologiczna przysługuje logicznie bardziej zwartym zbiorom przekonań. Czy o jego filozofii można powiedzieć, że jest to pewien sposób/styl życia, który wyrasta z określonego nastawienia? Niektórzy badacze w metodologii filozofii (J. Kopania, B. Wolniewicz i T. Szubka) eksplorują temat tzw. nastawień, które mają wpływ na genezę i akceptację koncepcji filozoficznych. Czy o wyborze takiej a nie innej filozofii przez Chestertona też zadecydowało przyjęte przez niego nastawienie?

4. Autor pisze, że uzasadnieniem dla światopoglądu Chestertona jest jego intuicja. Chciałbym zapytać, jak doktorant rozumie to wyrażenie „jego intuicja”? W rozprawie zabrakło mi objaśnienia tego zagadnienia, które uważam za kluczowe dla analizy metafizycznej. Mam też wątpliwości, czy istnieje coś takiego jak „metoda zdroworoządkowa” (s. 32). Jeśli doktorant uważa, że takowa metoda jest to proszę o jej bliższe scharakteryzowanie. Czy naprawdę w światopoglądzie Chestertona nie ma żadnych śladów irracjonalizmu (s. 33), czy faktycznie nie opiera się on na żadnych subiektywnych przeczuciach? A wspomniana wcześniej przez doktoranta kwestia intuicji? Czy naprawdę jest tak, że Chesterton doszedł do swojej filozofii w oparciu o „solidne argumenty” (s. 51). Co to jest solidny argument?

Kontynuując dalej uwagi krytyczne stwierdzam, że Ojciec mgr Flis nie do końca wyjaśnił czym jest ta „instynktowna racjonalność”, którą autor traktuje jako synonim poznania mądrościowego. Mam wątpliwości, czy instynktowna racjonalność i poznanie mądrościowe jest tym samym.

Na stronie 59 autor pisze o założeniach ontologicznych, które akceptował Chesterton. W tekście pojawia się też stwierdzenie o założeniach metafizycznych, np. rozdział drugi nosi tytuł epistemologia i metafizyka. To co tak naprawdę przyjmował Chesterton, ontologię czy metafizykę? Między tymi dziedzinami wiedzy jest zasadnicza różnica, przynajmniej w opinii

tomistów ze szkoły lubelskiej. Na ile sam doktorant z tymi rozróżnieniami się liczy, tego na podstawie dysertacji nie jestem w stanie ustalić. Niezależnie od tego na ile sam Chesterton miał świadomość różnicy zachodzącej między ontologią a metafizyką, uważam, że doktorant powinien tę kwestię jednoznacznie sprecyzować.

5. W rozdziale, w którym doktorant analizował poglądy etyczne Chestertona zabrakło mi pogłębionej metaetycznej analizy. Interesuje mnie to w jakiej koncepcji metaetycznej mieszczą się, zdaniem doktoranta, poglądy etyczne angielskiego pisarza?

6. Chesterton akceptował dosyć konserwatywny światopogląd chrześcijański, który ukształtował się w określonych warunkach historycznych i kulturowych. W związku z tym mam pytania, czy doktorant uważa, że taki typ światopoglądu katolickiego można dziś promować mając na uwadze uwarunkowania kulturowe i społeczne w jakich aktualnie żyjemy? Kogo może dziś przekonać taka opcja światopoglądowa? Do kogo jest zaadresowana? Trzeba też wyraźnie powiedzieć, że głoszony przez Chestertona obraz świata stoi w opozycji do tzw. naukowego obrazu świata. Zdajemy sobie sprawę, że Chesterton opracowywał swoje poglądy w dobie kiedy dominowała neopozytywistyczna koncepcja poznania naukowego. Słusznie też dystansował się od naukowego obrazu świata konstruowanego na scjentyzmie i materializmie. Ale czasy się zmieniły, scjentyzm i pozytywizm zostały wyparte z filozofii nauki a ich miejsce zajął pluralizm metodologiczny i nastawienie na interdyscyplinarną współpracę z dyscyplinami humanistycznymi i społecznymi. Do współpracy tej już od lat osiemdziesiątych zaproszona jest teologia. Czy nie uważa Ojciec, że współczesny chrześcijański obraz świata powinien być skonstruowany nie tylko z przekonań teologicznych i filozoficznych ale też naukowych, że powinien uwzględniać dobrze potwierdzone osiągnięcia badawcze nauk przyrodniczych i społecznych?

7. Mankamentem pracy jest bark gruntownej polemiki z poglądami angielskiego pisarza. Autor wprawdzie okazjonalnie wychodzi w polemikę z Chestertonem jednakże w, moim przekonaniu, to jest zdecydowanie za mało. Nie wiem dlaczego doktorant jest taki zachowawczy względem poglądów Chestertona. Czytając rozprawę wypracowałem sobie przekonanie, że mgr Flis nie jest przecież bezkrytycznym wielbicielem angielskiego myśliciela. Dlatego nie do końca potrafię zrozumieć jego zachowawcze nastawienie. Uważam, że doktorant powinien bardziej krytycznie odnieść się do analizowanych poglądów. Przeprowadzenie takiej krytycznej dyskusji zdecydowanie podniosłoby walory merytoryczne recenzowanej rozprawy.

8. Strona formalna pracy powinna być lepiej dopracowana. Brakuje jednolitej notacji w nazewnictwie rozdziałów, autor nie zadbał też o ujednolicony format przypisów. W pracy

pojawiają się błędy literowe i interpunkcyjne, ale nie będę ich wyliczał gdyż one nie mają większego znaczenia dla całościowej oceny dysertacji.

7. W obecnej formie rozprawa doktorska jeszcze nie nadaje się do publikacji. Gdyby jednak doktorant zamierzał wydać rezultat swoich długoletnich badań naukowych drukiem, powinien dokonać redakcji i selekcji niektórych partii tekstu. Uzupełnić wstęp, zmodyfikować zakończenie, raz jeszcze dokonać selekcji materiału pod kątem założonych celów badawczych, można też przemyśleć czy niektóre z przydługich cytatów po prostu nie streścić i zaopatrzyć stosowym komentarzem metafizycznym. Ważne jest też sprecyzowanie terminologii (np. ontologia, czy metafizyka). Uważam, że w rekonstrukcji poglądów Chestertona, autor powinien bardziej trzymać się perspektywy metaprzekmiotowej. Czytając rozprawę zauważyłem, że doktorant stosował narzędzia metafizyczne wypracowane w tzw. szkole lubelskiej. Sądzę, że mógł bardziej wykorzystać w rekonstrukcji narzędzia badawcze wypracowane przez Ks. S. Kamińskiego w zakresie metodologii, czy ks. T. Stycznia w zakresie metaetyki.

Wyartykułowane uwagi krytyczne i polemiczne nie podważają mojej pozytywnej oceny recenzowanej dysertacji. Pomijam szczegółowe wyliczenie innych drobnych potknięć, które spotkałem śledząc wywody mgra. Flisa. To bardzo dobrze, że rozprawa prowokuje do dyskusji i formułowania problematyzujących pytań. Uważam, że doktorant podjął się badań naukowych nad poglądami autora, który jest trudny w rekonstrukcji. Metaforyczny język wypowiedzi angielskiego myśliciela sprawia, że trudno jest jednoznacznie usystematyzować jego poglądy filozoficzne. To co zrobił doktorant zasługuje na uznanie i promocję.

Wniosek końcowy

Odpowiadając na pismo Rady Naukowej Instytutu Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II jednoznacznie stwierdzam, że przedłożona do oceny merytorycznej i formalnej dysertacja doktorska Ojca mgra Krzysztofa Flisa OFMConv spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone przez obowiązującą ustawę o szkolnictwie wyższym.

W artykule 187 Ustawy 2.0, ustawodawca nakłada wymóg aby:

„(1) Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

(2) Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

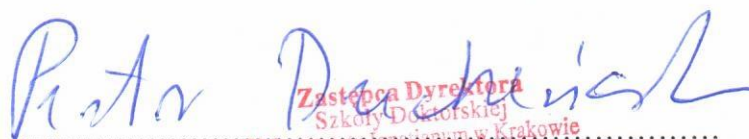
(3) Rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej”.

Jednoznacznie stwierdzam, że rozprawa doktorska mgra. Flisa wymogi te spełniła. Doktorant przedstawił pracę pisemną w języku polskim, w której zawarł prowadzone przez kilka lat badania naukowe dotyczące filozofii Chestertona. Teza doktorska została przeprowadzona w sposób przekonujący, cele badawcze zostały zrealizowane w sposób zadowalający. Zaprezentowane zostało umiarkowane oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorant wykazał się gruntowaną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie naukowej filozofia, zwłaszcza w takich subdyscyplinach jak: metafizyka, epistemologia, antropologia, etyka i historia filozofii współczesnej. Zamieszczone w rozprawie badania naukowe wnoszą do obszaru nauk humanistycznych nową, przemyślaną i względnie uporządkowaną wiedzę na temat zakładanej przez Chestertona koncepcji filozofii. Mgr Flis wykazał się także dobrymi umiejętnościami względnie samodzielnego prowadzenia badań naukowych (pracy z tekstem) w dyscyplinie filozofia oraz względnie krytycznym myśleniem w prowadzeniu badań naukowych w obszarze nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia.

Jestem przekonany, że publiczna obrona pracy doktorskiej będzie bardzo dobrą okazją do wyeksponowania wiedzy teoretycznej, kompetencji i umiejętności społecznych doktoranta.

Wnoszę zatem o dopuszczenie Ojca mgra Krzysztofa Flisa do dalszych etapów procedowania przewodu doktorskiego.

dr hab. Piotr Duchliński, prof. UIK

Zastępca Dyrektora
Szkoły Doktorskiej
Uniwersytetu Ignacego w Krakowie

dr hab. Piotr Duchliński, prof. UIK